LITERATURA STRAINA

Din viaţa lui Nietzsche

de SIRIEYX de VILLERS

Dacă a existat pe lume un om a cărui umanitate are **dreptul şi datoria** de a se întreba în momentul actual de unde venea misiunea sa, căreí vraje i se supunea şi pentru ce a fost ca un fel de oglindă pre-viitoare în subconştientul căruia s'a reflectat cataclismul mondial 1914-1918, al cărui **precursor, prooroc şi legislativ** trebuia să fie,—de sigur acest om a fost Nietzsche, filozof german născut în în 1844, mort în 1900.

Există misiuni **albe** şi misiuni **negre.** La cele dintâi aparţin marile figuri ale religiei, ştiinţei, artei, istoriei şi poeziei, care au căutat să ridice umanitatea spre bine şi frumos; la cele de-al doilea, aceiea care au îndemnat-o spre rău şi au înclinat'o spre cădere. Unele ca şi altele emană din formidabilele puteri invizibile ale universului, al căror influx imponderabil se cristalizează în crerul indivizilor totdeauna superiori celorlalţi şi marcaţi de destin.

Aceia care sunt sporturile sublime sau dezastruoase nu poartă mai puţin, unii ca şi alţii, pecetea neştearsă a unei superiorităţi izbitoare, demonstrată prin vorbele lor, operele lor, faptele lor sau scrierile lor. Fie că-i admirăm, fie că-i detestăm, trebue să recunoaştem, că primii ca şi cei de-al doilea sunt eroi prodigioşi, care susţir pe umerii lor o cantitate de bine sau de rău atât de enormă, încât înşişi sunt groaznic impresionaţi în sufletul şi conştiinţa lor şi că oamenii aceştia nu suportă greutatea decât printr'o minune permanentă a voinţei lor încordată la exces spre toate aceste forţe invizibile, care îi solicită, cu o atât de mare atracţiune în cât nici o presiune omenească nu i-ar putea face să se plece şi nici o opoziţie n'ar fi în stare să-i întoarcă. Totuşi, dacă există contradicţie flagrantă între suflet şi spirit, desacord între calităţile şi defectele primordiale care constituie individualitatea personală sau atavismul rasei, poate rezulta căderea inteligenţei şi naufragiul raţiunei. E tocmai cazul lui Nietzsche, purtător al unei misiuni **negre.**

Să vedem deci, ce a fost acest om, firea lui stranie, creerul lui prodigios, rolul imens pe care l-a jucat în ţara sa, influenţe pe care a exercitat-o asupra intelectualilor germani şi francezi şi care a fost în asamblul ei această doctrină neagră a cărei evanghelie infernală a dictat'o Zaratustra şi care trebuia să strivească cerebral pe heraldul său, înainte de sfârşitul vieţei.

E bine, ca urmărind studiul imparţial al lui Daniel Halévy care a colecţionat toate documentele care se referă la acest scriitor, abţinându-se dela orice judecată grăbită sau exagerată, să examinăm evoluţia acestui spirit. Dar numai cu ajutorul lui Edouard Scharé, care l-a cunoscut, putem să apreciem mai bine defectele şi calităţile acestui om. Primul îl zugrăveşte prin prisma de biograf, cel de-al doilea prin prisma de psiholog şi de artist. Trebue să ne raportăm la cel de al doilea, dacă dorim să citim într'o scurtă dar perfectă dare de seamă valoarea adevărată a filozofului, sancţiunea pe care trebue să o aplicăm operilor sale, dacă vrem să păstrăm un suvenir exact şi sincer. Căci, în acest portret revelator fiecare originalitate a omului a fost accentuată şi marcată într'un chip definitiv.

„Vorbind cu el am fost izbit de superioritatea spiritului său şi de ciudăţenia înfăţişărei sale. Frunte largă, peri scurţi daţi înapoi, pomeţi eşinzi de slav. Puternica mustaţă care atârna în jos, tăetura îndrăzneaţă a feţii i-ar fi dat aerul unui ofiţer de cavalerie, dacă n'ar fi fost acest nu ştiu ce timid şi totuş mândru în modul în care te primea. Vocea muzicală, vorba domoală îţi arătă o organizaţie de artist, mersul prudent şi meditativ era acela al unui filozof. Nimic mai înşelător decât acest calm aparent al expansiunei sale. Ochiul fix trăda munca dureroasă a gândirii. Era în acelaş timp ochiul unui observator ascutit şi al unui vizionar fanatic. Acest dublu caracter punea în fiinţa lui un oarecare lucru plin de nelinişte, aceasta cu atât mai mult cu cât îţi părea totdeauna, că se gândeşte la aceiaşi chestiune.

In clipele de efuziune privirea i se umezia cu o dulceaţă de vis, dar curând redevenea ostilă.

Detaşând aceste rânduri din studiol pe care Eduard Schuré i l'a censurat în **Precursori-i şi Revolaţi-i** săi, ne dăm dela început seama de personalitatea lui Nietzsche şi amănuntele care vor urma, nu ne vor spune nimic pe care să nu-l fi bănuit.

In fond, această fiinţă era dublă ca oricine. Dar dacă dela naştere purtăm două linii de atavism, câteodată contradictorii, rezultă la unii o luptă interioară mai accentuată. La Nietzsche, extremele dualităţii sale n'au putut nici odată să se armonizeze, să se topească una în alta şi n'a existat la el destulă răutate de suflet de o parte pentru a contrabalansa pe aceia pe care voia să o incarneze pe de altă parte.

Din copilărie se arată armonios şi înţelept şi prin esenţa chiar a facultăţilor sale, atent la toate lucrurile. Toţi îl văd iubitor şi gata să se plece la liniştita disciplină a iubirii familiare şi la aceea mult mai aspră a studiului. Dar curând surveni un eveniment tragic: tatăl lui, în urma unei căderi de pe peronul casei, înnebuni şi muri trei luni mai târziu. Copilul în vârstă de patru ani fu aşa de zguduit de această nenorocire încât deveni nervos şi trist şi printr'un fel de fenomen psihic extraordinar se stabili în creerul său relaţiunea vizibilului cu invizibilul.

* * *

Ieşit dintr'o veche familie de polonezi, Nietzki, nu a fost nici odată cu adevărat german. Atavismul polonez cizelă această natură şi o înclină cu putere spre artă, în care toată senzibilitatea sa exaltându-se, paşii îi fură îndrumaţi spre porţile frumosului.

In adolescenţă, pare hărăzit vocaţiei părintelui său, pastor protestant al unui orăşel din Saxa. Serviciile religioase îl seduc. Cum este pios, grav, muncitor, nu este captivat de jocurile celor de vârsta lui. De o conştiinţă, totdeauna veghind asupra sa însăşi, se judecă destul de sever şi vrea să-şi dirijeze singur conduita. Şi de fapt o dirijează foarte bine. Personalitatea lui intensă se afirmă la ideia, că unul din străbunii săi polonezi putuse să se împotrivească prin glasul lui la alegerea regelui. El retrăia în această voinţă mândră, care a avut puterea să ţie în şah mulţimea. Chiar de pe acum putem observa una din trăsăturile acestei firi autoritare, trăsătură care se va accentua mai târziu cu o viaţă sălbatecă.

Această plecare asupra sa însuşi, această analiză perpetuă a conştiinţei, care creează autoritatea superioară, Nietzsche a practicat-o de foarte tânăr. Savura termenii concişi ai înţelepciunei antice „cunoaşte-te pe tine" şi prin spirit de dominaţie se delectă în aceasta. De aceia zicea surorei sale: „Când eşti stăpân pe tine, eşti stăpân pe lumea întreagă". Dar, vai, acest lucru a mers mai târziu prea departe ! Ceeace probează, că nu maximele sunt acelea care creiază Inţelepciunea şi Adevărul, ci înţelesul pe care omul li-l dă şi întrebuinţarea la care le aplică. In adevăr, la ce slujeşte unui criminal de a se cunoaşte pe sine, dacă se complace în crimele sale ?

Stoic din copilărie, se exercită să îndure suferinţa fără să se plângă şi fără să facă cel mai mic gest de neplăcere. Astfel la şcoala dela Pforta, unde îşi făcea studiile, unul din camarazii săi discută despre lucrurile de necrezut din Istoria lui Mucius Scoevola. „Nici un om nu ar avea curagiul să-şi pună mâna pe foc" zise unul dintre ei! Ba da, răspunse Nietzsche, eu am ! Şi sfidând orice răspuns luă din sobă un cărbune aprins şi-l puse în podul palmei !

Intr'o zi cum se întorcea dela şcoală cu pasul lui măsurat sub o ploae torenţială şi fără umbrelă, mama sa îl întrebă de ce face acest lucru. „Ni s'a spus să nu alergăm pe stradă, când ne întoarcem dela şcoală", răspunse el cu gravitate.

Aceste mici fapte care pot părea jucării de copil, nu arată mai puţin o voinţă căutând să înfrâneze senzibilitatea şi evenimentele în mersul lor obişnuit.

Această blândeţe, această tărie, această asimilaţie laborioasă şi constantă a vieţei exterioare la viaţa interioară trebuia, vai, să se tulbure în curând în acest organism delicat. Indoiala invederează acest creer, spre vârsta de şaptesprezece ani. Credinţa sa religioasă scade. Conştiinţa aceasta obişnuită să cântărească totul, se cabrează la ideia propriei sale înfrângeri. Ezită, aşteaptă şi învaţă pe zi ce trece mai mult, întrebându-se unde este adevărul ? Nu fără groază schiţează doctrinele sale de negaţie, nu bucuros îşi sapă credinţa la rădăcină, dar un demon lăuntric îl împinge. Sănătatea-i fizică este zguduită. Capul şi ochii îl fac să sufere groaznic. Boala teribilă, fatală îşi aruncă plasa asupra acestui suflet, care nu cere de cât să fie frumos şi drept. Se turbură, şovăeşte cu fizicul şi moralul. Şi el, aşa de inteligent fiind copil, care ar fi răspuns fără să şovăiască la toate întrebările pe care le comportă un examen, fu aproape să cadă la bacalaureatul în ştiinţe.

La optsprezece ani, se duce la universitatea din Bonn cu doi camarazi, care îi împărtăşesc gusturile. Trăeşte printre studenţi. Scandalizat în curând de viaţa lor tumultoasă şi oarecum de orgii îi dojeneşte şi le predică o linie de conduită. Aceştia îl găsesc un mentor prea sever şi-l silesc să se îndepărteze.

Lucrează cu înverşunare. Filologia îl interesează şi nu prea, o studiază mai ales pentru a-şi disciplina spiritul şi desigur pentru a o profesa. Şi aci se poate vedea triumful voinţei asupra gustului, care predomină în el. Poet liric cu toate acestea, nu poate să se îndepărteze de această înfrumuseţare glorioasă, care va face din doctrinele sale veninoase grădina fermecată a spiritului său.

Cele dintâi predilecţii ale lui sunt pentru savanţii de renume ca Hegel, Fichte, Schelling, Buchner, pentru muzicanţi de geniu ca Bach, Beethoven şi pentru un poet impetuos şi chinuit ca Byron, care va antrena sufletul său deja turburat în regiunile necunoscutului.

N'a renegat încă sistemele filozofice în care Dumnezeu străluceşte ca centru suprem al universului, îşi ţine încă spiritul într'o stază de credinţă şi de optimism în care ar fi trebuit să rămână pentru totdeauna. Cel puţin dacă naufragiul spiritului său trebuia să fie definitiv, acela al conştiinţei sale ar fi putut fi înlăturat. Totuşi cum se va vedea, nu e înţelept să spunem, că naufragiul a înghiţit conştiinţa sa, căci el a raţionat şi a discutat totdeauna principiile sale. Sprijinindu-le pe morala însăşi, înţeleasă pe dos, deveni imoral, dar niciodată amoral.

Dar iată, că puţin mai târziu, el scrie: „Dacă vrei să fii discipolul adevărului, atunci caută-l!"

A căutat ! Aşa de deosebit de tinerii mondeni pe care îi frecuentează, nu va mai avea de acum de cât trei consolaţii: „Schopenhauer, muzica lui Schumann şi preumblările singuratece". Se înţelege, că atari factori lucrează asupra imaginaţiei sale lirice şi că pot să devină funeşti pentru tinereţea sa. Şi dacă Schumann rămâne ca o pedală plângătoare şi alinătoare a durerii sale, el nu suportă mai puţin, în ceasurile de muncă încordată, descurajarea tristeţei lui Schopenhauer, şi a analizei reci a eului în funcţie de această filosofie. Raţiunea sa e pe punctul de a cădea în cel mai negru pesimism. Nu mai există Providenţă, nu mai există Dumnezeu, nu mai există legi inflexibile în afară de raţiune. Progresul şi voinţa sunt zadarnice. Iată adevărul pe care îl căuta. Se îmbată, se exaltează, îşi amplifică fiinţa cu pretinsa fericire. E o adevărată orgie filozofică şi muzicală, care devine atunci toată viaţa sa, cum va fi tot desfrâul şi de asemena toată gloria sa.

Iată deci, gândeşte el, ceace Eschil, Byron şi Goethe au trebuit să întrevadă într'un mod diferit şi ceeace un înţelept a descoperit, ridicând întreaga mantie a Adevărului: Pe aceia pe care îl căuta, l-a găsit şi recunoscător de descoperirea sa, numeşte pe Schopenhauer „părintele său". Ce nenorocire, că a murit şi că nu poate să se ducă să-i depună la picioare toată admiraţia lui fără margini !

PURCO BAYER

STEPHANE MALLARNE

POEZII

Traducere de AL. IACOBESCU

Florile

Din scânteieri de aur sub vechi azur, în clipa
Dintâi, şi din zăpada eternă dintre astre,
Potirului, Stăpâne, i-ai coborît risipa
Pe-acest pământ cucernic şi tânăr de desastre.

De-oparte stânjenelul plăpând, cu gâtul fin
De lebădă; asemeni cu degetul cel mare
La un picior de înger, cu zâmbetul divin,
Un laur ce roşeşte când soarele răsare.

Zambila, mirtul fraged în talduri de lumină
Şi roza crudă, carne şi sânuri de fecioare,
Stropită 'n zori cu sânge sălbatec, în grădină
Fantastică, curată Hrodiadă 'n floare.

Ai prins în floare albul pe-a crinilor petale,
Ce'n sbor sărută valul pe-o mare de suspine,
Prin nouri de tămâie ce trec sub ceruri pale,
Urcând în vis spre luna ce plânge 'n zări senine.

Osâna pe cădelniţi şi splendide potire!
Osana în grădina visărilor, o tată!
Sfârşească dar ecoul cu-a nopţilor ivire,
Extaz ce'n ochi surâde, icoană luminată!..

O, tată, caren ziua dreptăţii şi puterii
Creiaşi potire albe de flori nevinovate, —
Flori mari ce poartă 'n frunze otrava, închinate
Poetului ce-ascunde, o viaţă de mizerii!..

Vedenie

Se întristase luna şi îngeri în suspine
Treceau prin flori cu-arcuşuri în degetele fine
Uşori, furând din glasul uitatelor viole
Preludii dureroase pe albele corole...
Era divina clipă a sărutării tale.
Şi visul meu, trezindu-mi durerile din cale,
Sorbea voios parfumul tristeţii negrăite,
Lăsând în jur regrete, iluzii risipite
Din rana unei inimi ce visul şi-a cules...
Pornii pe strada veche cu 'n dor de ne 'nţeles
Şi iată, 'n păru-ţi galben cu razele de soare
Te-am întâlnit sub văluri de-amurg, surâzătoare....
Şi mi-ai părut o zână în spumă de dantele —
Cum te zăream în visul copilăriei mele, —
Ce'n treacăt risipeşte pe căi îndepărtate
Buchete mari şi albe de stele parfumate.

Suspin

Spre fruntea-ţi visătoare simţirea mea se 'nclină,
Ca toamna 'mpurpurată cu pete de rugină;
Spre cerul de Octombrie cu zâmbetul stingher.
Ca 'ntr'o grădină stinsă de-o grea tristeţe 'n care
Curat, un fir de apă suspină vag spre cer!
Spre cerul de Octambrie cu zâmbetul stingher,
Ce-şi plimbă lâncezeala în largile bazine
Şi lasă 'n apa moartă, cu vântul în suspine,
A frunzelor bolnavă şi rece agonie
Sub soarele ce scaldă o veştedă câmpie.

Primăvară

Alungă 'n svonuri triste bolnava primăvară
Luciditatea iernei cu arta ei, şi 'n mine
Posomoritul sânge de-abia se mai susţine...
Şi casc... şi oboseala e-o tragică povară.

Plutesc amurguri albe sub craniul meu, pe care
Un cerc de fier îl strânge c'o spaimă de mormânt,
Şi după visuri triste, zadarnice, m'avânt
Pe câmpuri unde seva din orice colţ răsare.

Şi cad înfrânt de-atâtea parfumuri, obosit,
Săpându-mi trist mormântul în lumea 'nchipuirii,
Muşcând pământul proaspăt din care s'au ivit.

Lalelele, cu gândul la blânda pace-a firii...
Azurul însă râde sub zări şi-a lui splendoare
Trezeşte 'n cuiburi păsări ce cântă către soare.

Iubire în sbucium continuu

după Goethe

Zăpezii şi ploii,
Şi vântului contră,
In fum de prăpăstii,
Prin pâlcuri de ceaţă,
Mereu înainte, mereu înainte!
Şi fără odihnă, şi fără popas!

Mai bine durerea,
Cu ea să mă bat,
Decât bucuria
Vieţii s'o 'ndur.

O inimă cere
Alături pe alta, —
Şi ce frământări
Şi doruri răsar!

Să fug? Incotro?
Spre plaiuri, spre câmpii?
Ar fi înzadar!
Coroana vieţii
Cu sbucium şi zâmbet,
Iubire, eşti tu!...

ZAHARIA STANCU

DIN LITERATURA SANSCRITA

Măgarul şi câinele

(Hitopadeşa, II, 3.)

A fost odată în Benares un spălător numit Karpurapata. Intr'o seară, după ce glumise multă vreme cu tânăra lui soţie, adormiră amândoi de un somn foarte greu. Puţin după asta, un hoţ intră în casă ca să fure lucrurile de preţ.

In curte era un măgar legat, lângă care stătea un dulău. Văzând hoţul, măgarul zise către câine:

— E timpul să-ţi faci datoria. Aşa dar de ce nu latri ca să-ţi deştepţi stăpânul?

— Ce-ţi pasă ţie de datoria mea? răspunse câinele. De altfel tu ştii bine cum am păzit eu casa zi şi noapte. De aceea stăpânul nostru de mult şi-a luat grija; acuma nu mai recunoaşte străduinţa mea. Ba nici de mâncare nu-mi mai dă regulat. Numai teama stăpânului dă de mâncare servitorului.

Dar măgarul răspunse:

— Ascultă, ticălosule:

Nemernică e sluga şi păcătos prietenul
Ce caută folosul, când e să te ajute.

Dar câinele răspunse:

Dar cel ce se 'ngrijeşte numai atunci de sluga
Când este în pericol, acela-i bun stăpân?

şi apoi:

In ce priveşte practica virtuţii
Respectul faţă de stăpân, şi hrana sluţii,
Cum şi când e să-ţi naşti moştenitor,
Nici când nu-ţi pui locţiitor.

— Ticălosule, care nesocoteşti interesul stăpânului, strigă măgarul înfuriat. O să-l deştept eu, dacă tu nu vrei s'o faci. Căci înţelepciunea ne porunceşte aşa:

Soarele să-l slujeşti cu spinarea, focul cu pântecele,
Viaţa veşnică cu cinstea, iar stăpânul cu tot sufletul.

Şi zicând acestea, măgarul începu să zbiere din toate puterile. Atunci spălătorul deşteptându-se de gălăgie, sări din pat înfuriat că-şi stricase somnul, şi punând mâna pe un ciomag, îl croi pe măgar cât *il ţinea spinarea.* De aceea zic eu:

Când prea zelos pentru stăpân,
Te bagi unde nu-ţi fierbe oala,
Păţeşti şi tu ca şi măgarul
Bătut pentru c'a dat alarma.

trad. de AL. GRAUR

Din Rainer Maria Rilke

I.

Eu merg şi azi pe-aceeaş grea cărare,
Alături de grădinile, în care
Se pregătesc să iasă trandafiri.
Dar simt că încă mult timp, ca şi-acum,
Nu vin să mă întâmpine în drum...
Nu pot cârti nu sunt ai mei
Şi trebuie să trec pe lângă ei.

Sunt numai cel, care-a 'nceput convoiul
Şi darurile nu sunt pentru mine,
Pân'or sosi, din ceata, care vine,
Acei sortiţi temeinic fericirii,
Ca steaguri roşii, fâlfâind în vânt,
Se vor desface trandafirii!

II.

Singuri, singuri...
Unul poposeşte 'n celalt
Şi fiece cuvânt e-un crâng inalt,
Menit să ne 'nflorească pribegia.
Voinţa noastră este numai vântul,
Ce ne împinge'n zarea lucitoare,
Căci noi suntem acuma nostalgia
In plină floare

III.

Şi cartea mea e Seara, un tezaur
Cu scoarţe pe Damasc strălucitor,
Desfac încheietoarea ei de aur
Cu mâini cuminţi şi fără zor.

Citesc întâia filă dintr'odată,
Invins de armoniosul ei parfum.
Pe-a doua o citesc mai lin şi iată,
Pe-a treia o visez de-acum.

trad. de EMIL DORIAN

A apărut
LECTURA No. 16
HEINRICH MANN
MARELE ROMANCIER GERMAN
„INIMA"
SGUDUITOARE NUVELA PSICOLOGICA
In româneşte de AL. TERZIMAN
Numai 3 lei.—32 pagini mari
La toţi chioşcarii şi librarii
Abonaţi-vă la „LECTURA", dela orice număr.
Expediem şi numere vechi, dacă trimiteţi costul în mărci poştale, în plic